

כך מנרמלת ארה"ב ארגון טרור במסגרת פרגמטיות מדינית

written by אלי קלוטשטיין | 19.06.2024

10 מיליון דולר [1] זה הסכום שעדיין עומד מעל ראשו של בכיר טאליבן, סיראג'ודין חקאני, שמבוקש בארה"ב בגין מעורבותו במתקפות טרור קטלניות שהביאו למותם של רבים, כולל אזרח אמריקני. חקאני, שנחשב "חמוש ומסוכן", הוא סגן מנהיג טאליבן ושר הפנים באפגניסטן, ומאז מות אביו ב-2018 מנהיג את רשת חקאני, אימפריית פשע וטרור מקומית שהובילה מתקפות נגד השלטון הפרו-מערבי הקודם ונגד כוחות אמריקניים וזרים אחרים. ב-2022 חיסל כטב"מ אמריקני באפגניסטן את מנהיג אל-קאעידה, איימן אל-זוהירי, בבית שלדברי בכירים אמריקנים שייד לחקאני. אבל כל זה לא הפריע למוחמד בין זאיד אאל נהיאן, שליט איחוד האמירויות, להיפגש עם חקאני בשבוע שעבר.

הפגישה הזאת היא סמל למחלוקת מדינית, אולי אפילו חוסר היכולת של מדינות במערב ובחלקים אחרים של העולם להכריע כיצד ואם בכלל יש לקיים קשרים עם הארגון ששולט בפועל באפגניסטן מאז 2021, ואשר רוב העולם עדיין מחשיב אותו כישות תומכת טרור. רק כדי להסביר עד כמה מדובר בשאלה מורכבת, הנה עוד מישהו שהיה נוכח בפגישה, שהוגדרה מוצלחת על ידי כל הצדדים: "בוגר גואנטנמו", עבדול האק וסיק, ראש מנגנון המודיעין של טאליבן, ששוחרר מהכלא האמריקני במסגרת עסקת שבויים עם ארה"ב.

ארה"ב הייתה מודעת לפגישה בין הצדדים, ולכל הפחות לא התנגדה לה. יש שיאמרו שאפילו היא עודדה אותה. דובר מחלקת המדינה ציין בפני סוכנות הידיעות AP כי האמירויות היא "שותף חשוב בתמיכה בעם האפגני, כולל זכויות נשים וילדים באפגניסטן" [2] אנו מבינים את היחסים המורכבים של מדינות עם טאליבן, ומקיימים קשרים עם שותפותינו על האופן שבו יש להתנהל מול הארגון".

כנראה גם ארה"ב הייתה בין אלה שאפשרו בפועל את קיום המפגש. על אף הפרס על ראשו של המנהיג האפגני, מועצת הביטחון של האו"ם [3] שבה יש לאמריקנים זכות וטו [4] הסכימה להסיר את איסור היציאה מהמדינה שהוטל על חקאני ועל וסיק כדי שיוכלו לצאת למצוות העלייה לרגל לחאג' במכה שבסעודיה. התוצאה הייתה שמלבד ביקורו באמירויות חקאני אכן יצא לערב הסעודית, הצטלם בפומבי בחאג', ולפי הטענה גם נפגש עם בכירים סעודים, ואולי אפילו עם פקידים אמריקנים.

אז מה קורה פה? האם יד ימין של האמריקנים [5] שבעצמם נסוגו מאפגניסטן ב-2021 והותירו אותה בפועל לחסדי טאליבן [6] אינה יודעת מה יד שמאל עושה? האם הפה של ארה"ב שאסר הוא גם הפה של ארה"ב שהתיר, אבל לא טרח להודיע לכל העולם את זה?

כאמור, מדובר בסוגיה מורכבת, ולא רק ארה"ב מתחבטת בה. בעולם הערבי יש מדינות שמקיימות יחסים עם קאבול, אף שיש כאלה שאינן עושות זאת. קטר, באופן לא מפתיע, אירחה בעבר דיפלומטים מהטאליבן, והשבוע הוכרז כי בפעם הראשונה נציגי ארגון הטרור יגיעו לסבב שיחות של האו"ם על עתיד אפגניסטן שיתקיים בדוחה. טאליבן וקטר מקיימים קשרים כבר שנים ארוכות, וב-2013 התירו לנציגי הארגון לפתוח נציגות במדינה, בתמיכת ממשל אובמה.

גם לאמירתים יש יחסים גלויים וחשאים עם טאליבן מאז שעלה בחזרה לשלטון, כולל פגישות של בין זאיד ושר ההגנה האפגני. אפילו לפני הנסיגה האמריקנית לקחה אבו-דאבי חלק במגעים עם ארגון הטרור, שהולידו לבסוף הסכם שכלל גם את ארה"ב ב-2018. אולם כיום, לפי פרשנים למזרח התיכון, נראה שאבו-דאבי פשוט הסכינה עם המציאות שבה ארגון הטרור שולט באפגניסטן, והיא מנסה להפיק את המרב מהמצב הזה [?] כמו למשל חוזים לטיסות ישירות למדינה.

גם שתי המעצמות הגדולות, סין ורוסיה, לא נשארו אדישות לשלטון טאליבן. סין נאותה לקבל שגריר של ארגון הטרור בבייג'ין בדצמבר, ובכך הייתה המדינה הראשונה בעולם שקיבלה נציג קבוע רשמי של אפגניסטן מאז שהאמריקנים נסוגו מהמדינה. אפגניסטן, יש לזכור, חולקת גבול של כמעט מאה קילומטרים עם סין, באזור מסדרון ווחאן. זהו חלק מאוד לא יציב באפגניסטן, ויושבים בו ארגוני טרור לא מעטים. סין, לפי דיווחים, חוששת מזליגה של הטרור לשטחה, ומעוניינת לשתף פעולה עם המשטר בקאבול כדי למנוע זאת. בנוסף, טענה אחרת הייתה שסין חושקת במגוון המשאבים הטבעיים שיש לאפגנים להציע, וכי מאז השנה שעברה החלו מיליוני דולרים בהשקעות סיניות לחצות את הגבול לעבר קאבול. כמו כן, המיקום האסטרטגי של אפגניסטן, הגשר שהיא מהווה למרכז אסיה ומשם לאיראן, חשוב מאוד לסינים, ומהווה נדבך מרכזי בתוכנית החגורה והדרך הסינית.

יש גם טענות נגדיות לכל האינטרסים הללו, אבל אולי בעצם הסינים רק מתחברים לאפגנים כחלק מהמדיניות של בניית ציר נגדי למערב, מעין מחשבה ש"הכול כלול" כל עוד חברי הציר מתנגדים לאמריקניזציה ולליברליזם. הרי גם חברה מרכזית אחרת בציר הזה, רוסיה, מגששת לכיוון קאבול: בכירים אפגנים התארחו ברוסיה בספטמבר, כחלק מניסיונה של מוסקבה לשמר לעצמה דריסת רגל במרכז אסיה, וטאליבן אף הוזמן לשלוח נציג לפורום הכלכלי בסנט-פטרבורג החודש, זו הפעם השנייה. הממשלה הרוסית בוחנת את האפשרות להסיר את טאליבן מרשימת ארגוני הטרור שלה, בטענה שהארגון הוא השליט האמיתי באפגניסטן וכי זהו "שיקוף של המציאות האובייקטיבית". איש לא יתפלא אם השלב הבא יהיה הכרה רשמית גם של מוסקבה בטאליבן.

ראוי לציין שתי מדינות נוספות באזור, גם הן אסייתיות, שמקדמות את יחסיהן מול הארגון: קזחסטן הסירה את טאליבן מרשימת הארגונים האסורים שלה, אחרי שהיה שם מאז 2005; וגם הודו מנהלת דו-שיח עם האפגנים, כולל ביקור של דיפלומט הודי בקאבול. לפי הטענה, ניו-דלהי סבורה שטאליבן מביא יציבות לאפגניסטן אחרי עשרים שנות מלחמת אזרחים.

אינטרסים סותרים

מדוע יש בכלל יחס דואלי כלפי טאליבן? רק לשם התזכורת, מדובר בארגון שכבר כמעט שלוש שנים אוסר על לימודים תיכוניים לנשים באפגניסטן, מבצע הצלפות פומביות והוצאות להורג כענישה על פשעים כגון הומוסקסואליות, נאיפה ו"מעשים שאינם מוסריים", ומכה, אוסר ומאיים בהריגת מתנגדי שלטון.

יתרה מכך, למרות ההתחייבות של ראשי טאליבן להילחם בטרור, קיימים חששות כבדים שלפחות במקרה של חלק מארגוני הטרור ² נראה כי אין זה המצב. טאליבן מאפשר לכמה ארגונים חמושים המקורבים אליו לקבל מקלט בתחומי אפגניסטן, אינו מגביל את תנועתם, ואפילו מספק להם נשק ותחמושת.

כך למשל, למרות שטאליבן ביקש מאל-קאעידה להגביל את פעילותו נגד מטרות אמריקניות או בעלות ברית של ארה"ב, מנהיג הארגון חוסל, כאמור, כשהסתתר בביתו של אחד מבכירי טאליבן. בכלל, נראה שיש קשרים טובים בין שני ארגוני הטרור: לפי דיווחים של המועצה לביטחון לאומי בארה"ב, אל-קאעידה הקים מחנות אימונים ובתי מחסה באפגניסטן, בניגוד להתחייבות של טאליבן ² והכול באישור של הארגון השליט באפגניסטן.

אחד האינטרסים שמוזכרים כל העת ואשר עומדים לזכות שימור הקשר עם טאליבן הוא הצורך להבטיח יציבות ועמיד למדינה האפגנית, והחשש שמלחמה בטאליבן והפלתו תייצר גל פליטים נוסף מאפגניסטן. ההיסטוריה הארוכה של מלחמת אזרחים במדינה, והעובדה שיש בה התבססות לא קטנה של ארגוני טרור, גורמים למערב לחשוש כי בידוד מוחלט של השליט בפועל בקאבול רק יעודד התפרצות מחודשת של אלימות מקומית. מלחמה באפגניסטן, כפי שכבר נוכח המערב לדעת יותר מפעם אחת, היא בעיה שהוא לא רוצה להתמודד איתה.

בנוסף, טאליבן נחשב ליריבו המושבע של מחוז ח'וראסאן בדאעש ² ארגון טרור שנשבע אמונים למדינה האסלאמית ופועל במרכז אסיה, ואשר מורכב מפעילי טרור ותיקים מאפגניסטן ומפקיסטן. המלחמה בארגון הטרור הזה, שלפי הטענה אחראי לפיגוע באולם הקונצרטים במוסקבה במרץ, היא אחת הסיבות הנוספות שמביאות מדינות כגון רוסיה, סין ואפילו איחוד האמירויות לשתף פעולה עם הממשלה בקאבול. שילוב ידיים בממד הביטחוני, לטענתן, יסייע להביס את מחוז ח'וראסאן ² ולפיכך זהו אינטרס עולמי. רק בשבוע שעבר נעצרו בארה"ב 8 אזרחי טג'יקיסטן בחשד שקיימו קשרים עם פעילי המחוז וזממו לבצע פיגועים באמריקה.

האמריקנים מצידם לא לגמרי סגורים מה לעשות עם האפגנים. מצד אחד ממשל ביידן לא משוחח ישירות עם ראשי טאליבן, אך גם לא פועל לערער על שלטונם במדינה. ייתכן אפילו שהיה נוח לאמריקנים שהאמירותים ייפגשו עם מנהיגי ארגון הטרור, במטרה לשמור על ערוצי קשר פתוחים למשא ומתן עתידי.

בינתיים וושינגטון נוקטת מדיניות זהירה, שמטרתה לקדם את האינטרסים שלה אך לא להיקלע

לעימות מול טאליבן. היא עדיין משיתה עיצומים על ארגון הטרור, ולא מתעמתת איתו חזיתית בעניין השעיית הלימודים לנשים, למשל, או פגיעה בזכויות אדם אחרות והסיוע הישיר לארגוני טרור. במקום זאת, היא מנהלת איתו דיונים שקטים כדי להגיע להבנות, שלפי שעה לא באמת מניבות תוצאות.

בה בעת, למרות האכזבות החוזרות ונשנות מאירועים כאלה, האמריקנים תמיד חוזרים בסופו של יום לשולחן הדיונים. במיוחד הדברים נכונים כשמדובר בנושאים שחשובים להם, כגון שחרור שבויים אמריקנים והכנסת סיוע הומניטרי לאוכלוסייה המקומית, שמדרבנים אותם להניע הידברות עם טאליבן. במקביל, ארה"ב פועלת למנוע את התמוטטות הכלכלה האפגנית, למרות העיצומים, אך לא מוכנה להכיר רשמית בטאליבן או להפשיר את הנכסים המוקפאים שלו בבנקים אמריקניים.

יש מי שיקרא למדיניות הזאת "פרגמטיות", מעין רצון לקדם בכל מחיר אינטרסים שחשובים לארה"ב. אבל מצד שני אפשר גם להסתכל על ההתנהלות הזאת כתמימות, כרצון לנסות להגיע לעמק השווה גם שכאין סיכוי לכך. ייתכן שזהו ניסיון להניע הידברות רק לשם ההידברות עצמה, גם כשברור שתיכשל ונגד כל תמרורי האזהרה. זו הסיבה לכך שנציגה אמריקנית ממשיכה לקיים פגישות שבועיות, מתחת לרדאר, עם פקידים בממשל טאליבן, ואף נפגשת איתם במסעותיהם במזרח התיכון ובמרכז אסיה ² אף שאולי בכך היא נותנת בפועל לגיטימציה למשטר שמדכא נשים, משתף פעולה עם טרור ומפר זכויות האדם בצורה נרחבת.

יתרה מכך, קרן דקר, אותה פקידה האחראית על הנציגות האמריקנית במדינה, אף הצהירה לפני כחודש וחצי שארה"ב מוכנה לקדם הידברות נרחבת יותר עם ראשי טאליבן. "ארה"ב למדה בדרך הקשה שבידוד הוא הרסני. הוא פוגע בעם האפגני, והוא הרסני לאזור", אמרה דקר. לדבריה, במסגרת "הגישה הפרגמטית" לאפגנים וושינגטון נמצאת כעת בעמדה שעליה "לנווט בזהירות גדולה במדיניות אי ההכרה", ולזכור שארגון הטרור השתלט בכוח על המדינה, אך בה בעת יש להגיש סיוע למיליוני אפגנים.

הממשל בווינגטון, באמצעות דקר, גם טוען שיש לו "קווים אדומים" שהציב לפני הכרה בטאליבן. עד שהארגון לא יבצע שינויים שיגרמו לו להיחשב כממשלה לגיטימית, היא קבעה, ארה"ב לא תוכל לממן מיזמי פיתוח במדינה, שכן קשה למצוא מיזמים כאלה שאין להם קשר לממשל. במקביל, דקר הסכימה "לתת קרדיט" לטאליבן על כמה אירועים שבהם הגיב במהירות וסייע לאוכלוסייה המקומית, כמו במקרה של רעידת אדמה במחוז הראט ובגירוש של מאות אלפי אפגנים מפקיסטן השכנה.

כלומר, לאמריקנים יש קווים אדומים ² אף שראינו בעבר כמה פעמים שמדובר במושג נזיל וגמיש ² אבל הם לא מהססים בפועל לדבר עם טאליבן ולנסות לאפשר לו לנהל את ענייני השלטון באפגניסטן. אגב, הסיבה העיקרית לכך, אולי, היא חשש לגיטימי של האמריקנים שאם ייתנו לטאליבן ליפול ² מישהו אחר ייכנס לריק הזה. ה"מישהו האחר" הזה עשוי להיות קבוצות כגון

מחוז ח'וראסאן או ארגוני טרור אחרים שיצברו עוד יותר כוח במדינה וימיטו על האוכלוסייה האפגנית אסון הומניטרי.

ברור שמדובר בשאלה מורכבת, ושארה"ב בתפיסתה העצמית כ"שוטר העולמי" מרגישה מחויבת לרווחתם של מיליוני אפגנים שזנחה לגורלם בנסיגה הבהולה שלה מהמדינה. אבל בכל זאת נשארה שאלה אחת פתוחה: לא היה כדאי לחשוב על "היום שאחרי" לפני שהאמריקנים עלו על מטוסים וברחו מאפגניסטן, מה שאפשר לשלטון טרור קנאי וחשוך לתפוס את השלטון בקלות כה גדולה?

פורסם במקור ראשון, בתאריך 19.6.2024.